

İkinci Öğretim

Küreselleşme ve Yoksulluk

- Küreselleşme, özellikle 1980'li yılların sonları ve 1990'lı yılların başlarından itibaren dünyada yaygın olarak kullanılan çok boyutlu bir kavramdır. Küreselleşmenin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel boyutları vardır. Fakat genelde ekonomik boyutu üzerinde durulmaktadır. Küreselleşme ile ilgili ortak bir tanım oluşturulamadığı gibi, bu konuda fikir birliğine de varılamadığı görülmektedir. Savunsak da karşı çıksak da küreselleşme günümüz dünyasının bir gerçeğidir. Gelişme seviyesi ne olursa olsun ülkeler bu gerçeğe yüz yüzedir. Küreselleşme çeşitli alanlarda ülkeleri etkileyen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri de küreselleşmenin yoksulluk üzerinde meydana getirdiği etkidir.

Yoksulluk ve Yoksulluğun Küresel Görünümü

- Yoksulluk Tanımları : Yoksulluk çok yönlü ve karmaşık yapısı sebebiyle tanımlanması güç bir kavramdır. Bununla birlikte, farklı dünya görüşüne sahip kişilerin yoksulluk olgusuna değişik açılardan yaklaşması, yoksulluğun tanımı konusunda bir uzlaşma sağlanmasını da güçleştirmektedir. Kimileri yoksulluğu, sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sonucu olarak görmektedir. Kimileri de, yoksul olarak tanımlanan kişilerin, eğitimsizlik, beceri ve kapasite gibi bireysel nitelik ve yeteneklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanamama durumu olarak ifade etmektedirler Literatürde yoksullukla ilgili çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Çalışmamızda sadece üç tanım üzerinde durulmuştur.

Mutlak Yoksulluk

- Mutlak yoksulluk, hane halkının veya bireyin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gerekli olan en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaması durumudur. Günlük alınması gereken kalori miktarı esas alınarak hesaplanır. Örneğin, WB'nin 1990'daki çalışmasına göre bir insanın hayatını devam ettirebilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2.400 kalorilik gıda sepetinin fiyatı, mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlemiştir. TÜİK ise 2008 yoksulluk çalışmasında Gıda-Tarım Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen yetişkin bir kişinin minimum harcaması gereken günlük kalori değerini 2.100 olarak açıklamıştır.

Görelî Yoksulluk

- Bu yaklaşım, yoksulluğu bireyin ihtiyaçlarını karşılama gücü yönüyle toplumun diğer bireyleri karşısındaki durumuna göre tanımlamaktadır. Yani, bir kişinin yoksul olup olmadığı sadece ne kadar gelire sahip olduğuna bağlı olmayıp, aynı zamanda toplumdaki diğer bireylerin gelirine de bağlı olmaktadır. Yoksulluğun görelî olarak tanımlanmasında ya nüfusun düşük gelirli bir oranı yoksul olarak alınmakta, ya da ortalama gelir düzeyinde bir sınır belirlenerek, bu sınırın altında bir gelire sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmaktadır.

İnsani Yoksulluk

- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 İnsani Gelişme Raporu ile ilk defa insani yoksulluk kavramı ortaya atılmıştır. İnsani yoksulluk, gelir yoksulluğu ile ilişkili bulunmasına rağmen ondan farklıdır. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak gelir üzerine odaklanırken, insanî yoksulluk kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara yakalanmak gibi temel insanî yeteneklerden yoksun olmak biçiminde tanımlanabilir. Buna göre temel insan yeteneklerini sürdürebilecek olan mal, hizmet ve altyapıya (enerji, hijyen, eğitim, iletişim, içme suyu) erişimin yokluğu ya da kısıtlılığı yoksulluğun insani boyutu olarak nitelendirilmektedir. Aynı raporda insani yoksulluğu ölçmek amacıyla İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index) geliştirilmiştir.

Yoksulluğun Küresel Görünümü

- Yoksulluğun değerlendirilebilmesi için yoksul olanı, olmayandan ayırabilecek bir ölçüt gerekmektedir. Geleneksel yaklaşım, bir gelir eşiği oluşturulmasına ve kaç bireyin, ailenin veya hane halkının bunun altında kaldığının hesaplanmasına dayanmaktadır. Yoksulluğun çeşitli görünümü ve gerçekleşebileceği farklı yollar vardır. Bazı tanımlar daha niteliksel, diğerleri daha bütüncüdür. Tek bir ortak ve doğru yaklaşım yoktur. Farklı ülkeler ve farklı zamanlarda kullanılmış olan geniş bir yöntemler dizisi bulunmaktadır. Ancak genelde kabul gören yöntem, satın alma gücü paritesine göre hesaplanan günlük 1,25 dolar ya da 2 doların altında gelire hayatını sürdürmek zorunda kalan insanları yoksul olarak kabul eden WB'nin yöntemidir. Buna göre günlük 1,25 dolar, açlık sınırını ifade etmektedir. Bu sınır sadece insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan asgari gıda ihtiyacını belirlemektedir. 2 dolarlık seviye ise temel ihtiyaçlar olarak ifade edilen sadece gıda değil, aynı zamanda ısınma, giyinme, bir hanede oturma, kısacası asgari toplumsulaşma hakkına sahip olmanın en düşük düzeyini göstermektedir.

Küreselleşme-Yoksulluk İlişkisi

- ▶ II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ABD'nin himayesinde tesis edilen IMF, WB ve GATT gibi uluslararası kuruluşların hayata geçirilmesi küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır. Bu kuruluşların da katkısıyla 1950'ler ve 1960'larda yeni bir globalleşme dalgası ortaya çıkmıştır.
- ▶ IMF, WB ve WTO küreselleşmenin temel aktörleridir. Bu kuruluşlar tarafından önerilen/dayatılan ekonomi politikaları birbirini tamamlayan ve aynı amaca hizmet eden uygulamalar olarak nitelendirilmektedir. Bu uygulamaların genel anlamda gelişmiş ülkelerin çıkarları doğrultusunda şekillendiği, dolayısıyla yoksulluğu etkilediği ifade edilmektedir.

Küreselleşme-Yoksulluk İlişkisinin Değerlendirilmesi

- Küreselleşme ile yoksulluk arasındaki ilişki farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Küreselleşmenin yoksulluk üzerinde olumsuz etkileri olduğunu savunan grup, UNDP'nin insani yoksulluk tanımını, küreselleşmenin yoksulluğu azalttığını savunanlar ise WB'nin mutlak yoksulluk tanımını kullanarak iddialarını ispatlamaya çalışmaktadırlar.

Dünyada yoksulluğun boyutlarını aşağıda verilen bazı gerçekler tüm çıplaklığı ile göz önüne sermektedir:

- ▶ Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı yoksulluk içinde yaşamaktadır.
- ▶ Dünyanın ağır borç yüküne sahip 41 yoksul ülkesinin (567 milyon kişi) gayrisafi yurtiçi hasılası, dünyanın en zengin 7 insanın servetinden daha azdır.
- ▶ Yaklaşık 1 milyar insan 21. yüzyıla bir kitap okuyamadan veya ismini bile yazamadan girmiştir.
- ▶ Dünyada her yıl silahlara harcanan paranın %1'inden daha azı ile bütün çocuklar okula gidebilirlerdi.
- ▶ Dünyada 1 milyar çocuk (dünyadaki çocukların yarısı) yoksulluk içinde yaşamakta, her gün yaklaşık 29 bin çocuk ölmektedir.
- ▶ Dünyada temel eğitim hakkından yoksun olan çocuk sayısı 121 milyondur.
- ▶ Gelişmiş ülkelerdeki nüfusun %20'si dünyadaki malların %86'sını tüketmektedir.
- ▶ Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 1,1 milyon insan yeterli suya, 2,6 milyon insan da temel sağlık hizmetlerine ulaşamamaktadır.
- ▶ Dünya nüfusunun yalnızca %12'si suyun %85'ini kullanmakta ve bu insanlar üçüncü dünya ülkelerinde yaşamamaktadır.

Sonuç

- Bu gerçekler de göstermektedir ki, yoksulluk ciddi boyutlara ulaşmış küresel bir problemdir. Bu problemin çözümü için küresel işbirliğine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda küreselleşmenin nimetlerinden sadece gelişmiş ülkelerin değil, az gelişmiş ülkelerin de yararlanacağı şekilde küresel örgütlerin ekonomi politikaları tekrar dizayn edilmeli ve bu örgütlerin söz konusu politikaları uygulamaları sağlanmalıdır.

Sorular

- 1-Kaç çeşit yoksulluk türü vardır.
- 2-Mutlak yoksulluk ne anlama gelmektedir.
- 3-Yoksulluk neden görelî olarak tanımlanır.
- 4-İnsani yoksulluk kavramı nasıl ortaya çıkmıştır.
- 5-İnsani yoksulluk ile gelir yoksulluğu arasındaki farklar nelerdir.
- 6-İMF WB GATT gibi uluslar arası kuruluşlar ne zaman hayata geçirilmiştir.
- 7-Dünyada yoksulluk boyutları ne derecedir.
- 8-Globalleşme dalgası nasıl ortaya çıkmıştır.
- 9-Yoksulluk nasıl değerlendirilir.
- 10-Küreselleşmenin temel aktörleri nelerdir.

Kaynak : Makale : Küreselleşme ve
Yoksulluk İlişkisi Hasan MEMİŞ

Hazırlayanlar

Yunus Özkaya

Rümeysa Birci